

УДК 347.45/.47: 378(477)

Зільник Наталія Михайлівна –

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри цивільного права та процесу

Навчально-наукового інституту права, психології та іноваційної освіти

Національного університету «Львівська політехніка»

Nataliia M. Zilnyk –

candidate of juridical sciences,

senior lecturer of the department of civil law and procedure

Training and Scientific Institute of Jurisprudence and Psychology

Lviv Polytechnic National University

(1/3 Knyaz Roman str., Building 19, Room 304, Lviv)

Особливості договору про надання освітніх послуг

У статті розглянуто питання, присвячені договірному регулюванню надання освітніх послуг. На підставі аналізу законодавства та поглядів науковців, визначено поняття договору про надання освітніх послуг. Здійснено правову характеристику договору про надання освітніх послуг та з'ясовано його особливості.

Ключові слова: договір, освітні послуги, надання освітніх послуг, предмет договору, істотні умови, виконавець, замовник освітніх послуг.

В статье рассмотрены вопросы, посвященные договорному регулированию предоставления образовательных услуг. На основании анализа законодательства и взглядов ученых, определено понятие договора о предоставлении образовательных услуг. Осуществлено правовую характеристику договора о предоставлении образовательных услуг и выяснено его особенности.

Ключевые слова: договор, образовательные услуги, предоставление образовательных услуг, предмет договора, существенные условия, исполнитель, заказчик образовательных услуг.

N.M. Zilnyk Features of the Contract on the Provision of Educational Services

The article deals with the contractual regulation of the provision of educational services. It is emphasized that the most popular form of educational provision is contract. It is stated that the current legislation of Ukraine does not define the concept of a contract for the provision of educational services, and this, accordingly, creates many difficulties in the practical activity of higher education institutions. Based on the analysis of the views of scientists, the concept of a contract for the provision of educational services is defined. The legal characterization of the contract on the provision of educational services is completed and its features are clarified. Emphasis is placed on the fact that the contract for the provision of educational services belongs to public contracts and contracts of accession, so the contractor is obliged to conclude the contract if he is able to provide such educational service, and the customer joins the proposed terms of the contract as a whole. It is justified that the peculiarity of the contract on the provision of educational services, unlike the provision of other services, is the inability to guarantee the performer the achievement of a high result of his activity, since he (the result) depends not only on the performer, but on the student, on his ability, attention, diligence, diligence. The legal status of the contractor and the customer of the educational services contract is analyzed. It is noted that the conclusion of the contract on the provision of educational services, as a rule, is preceded by a number of legal facts, in particular they include: competition (selection of entrants); signing a contract; issuance of an order for enrollment of a student for study. The essential terms of the contract on the provision of educational services are covered, in particular the concept of educational service that is the subject of the contract is revealed. It is emphasized that, along with the subject of the contract on the provision of educational services, their quality is of great importance. It is concluded that the enshrining of the essential terms of a contract for the provision of

educational services in a subordinate legal act, and not in the law is incorrect, and therefore they should be enshrined in the law, given its importance for a wide range of persons.

Keywords: *contract, educational services, provision of educational services, subject of the contract, essential conditions, contractor, customer of educational services.*

Постановка проблеми. Право на одержання освіти є одним із конституційних соціальних прав громадянина. Водночас, в умовах, коли значна кількість території є окупованою, механізми, які б гарантували реалізацію права на освіту жителів цих територій суттєво ускладнюються. Крім того, постійне реформування системи освіти тягне за собою зміни і в наданні освітніх послуг.

У зв'язку з цим, однією із тенденцій розвитку освітянської діяльності в сучасних умовах є розширення платних послуг в цій соціальній сфері [1, с. 1], що в свою чергу стосується не тільки приватних, а також державних та комунальних закладів освіти. Відтак, найбільш популярною стає договірна форма надання освітніх послуг. Таким чином, наведене вище свідчить про актуальність обраної тематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремих аспектів договірного регулювання надання освітніх послуг у своїх працях торкалися В.В. Астахов, М.П. Баб'юк, Л.М. Волчанська, І.О. Голоденко, Я.О. Горинь, Б.В. Деревянко, С.А. Загородній, Г.О. Пономаренко, О.В. Розгон, Н.В. Федорченко та інші.

Невирішені раніше проблеми. На сьогодні, з точки зору науки цивільного права досліджувалися лише окремі питання договірного регулювання надання освітніх послуг, комплексного дослідження проблем правового регулювання договору про надання освітніх послуг в Україні не проводилося.

Мета дослідження полягає у визначенні особливостей договору про надання освітніх послуг.

Виклад основного матеріалу. Як уже зазначалось, найбільш популярною формою надання освітніх послуг є договірна. Також, відповідно до законодавства, яке регулює надання освітніх послуг в Україні (Закони України «Про освіту» [2] і «Про вищу освіту» [3]), та положень Порядку надання платних послуг [4] підставою для надання конкретного виду платних послуг є договір (контракт) із

фізичною або юридичною особою, в якому визначаються порядок надання послуги, розмір і терміни оплати за надану послугу [5].

Договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків (ч. 1 ст. 626 ЦК України) [6].

Щодо поняття договору про надання освітніх послуг, то чинне законодавство України не містить визначення вказаного поняття, що відповідно породжує чимало труднощів у практичній діяльності вищих навчальних закладів [7, с. 89].

Варто зазначити, що у вітчизняній юридичній літературі не існує єдиної точки зору щодо поняття договору про надання освітніх послуг.

Зокрема, К.А. Карчевський, під договором про надання платних освітніх послуг розуміє домовленість, згідно з якою виконавець зобов'язується надати освітні послуги шляхом здійснення заходів навчального, методичного, організаційного і матеріально-технічного характеру, обсяг, зміст і характер яких повинні відповідати державним стандартам освіти та/або домовленості сторін, а у передбачених законодавством випадках підтвердити рівень і обсяг отриманих замовником знань, а замовник зобов'язується брати особисту та активну участь у споживанні наданих послуг і оплатити зазначену діяльність [8, с. 5-6].

На думку Л.М. Волчанської, договір про надання освітніх послуг – допустима законом письмова угода освітнього закладу зі студентом або слухачем про встановлення правовідносин, в які вони вступають з метою здобуття вищої освіти [9, с. 265].

У свою чергу М.П. Баб'юк розглядає договір про надання освітніх послуг як домовленість, згідно з якою виконавець зобов'язується надати якісні освітні послуги шляхом вжиття заходів навчального, наукового, методичного, організаційного та матеріально-технічного характеру, обсяг, зміст і характер яких повинні відповідати державним стандартам освіти та/або домовленість між сторонами, а

замовник зобов'язується належним чином споживати надані послуги і, якщо це передбачено домовленістю між сторонами, оплатити надану послугу [10, с. 75].

Враховуючи вище наведене, вважаємо, що під договором про надання освітніх послуг, слід розуміти, домовленість, згідно з якою одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати освітні послуги, які повинні відповідати державним стандартам освіти та/або домовленості сторін, а замовник зобов'язується споживати надані послуги та оплатити їх виконавцеві, якщо інше не встановлено договором або законом.

Договір про надання освітніх послуг за моментом укладення є консенсуальним, оскільки вважається укладеним з моменту досягнення згоди між сторонами щодо всіх істотних умов договору. Таким чином, права і обов'язки у сторін виникають у момент досягнення згоди між замовником освітньої послуги і її виконавцем. Однак, оплата послуг в цьому договорі відноситься до стадії виконання, а не виникнення договору про надання освітніх послуг [7, с. 90].

За наявності зустрічного майнового задоволення договір про надання освітніх послуг, як правило, є оплатним для замовника (споживача цих послуг), проте якщо освітні послуги надаються навчальним закладом за рахунок бюджетних коштів, то для замовника він є безоплатним.

Договір про надання освітніх послуг є двостороннім (взаємним), оскільки як виконавець, так і замовник наділені взаємними правами та обов'язками. Зокрема, навчальний заклад (виконавець) зобов'язаний надати освітні послуги, які повинні відповідати державним стандартам освіти, інформувати замовника (одержувача) про правила та вимоги щодо організації надання освітньої послуги, її якості та змісту, про його права і обов'язки під час надання та отримання зазначеної послуги тощо. У свою чергу, замовник зобов'язаний своєчасно вносити плату за освітню послугу в розмірах та в порядку, встановлених цим договором [11].

Варто зазначити, що договір про надання освітніх послуг містить в собі елементи публічного договору.

Виходячи з положень ст. 633 ЦК України, договір є публічним, якщо одна сторона –

підприємець взяла на себе обов'язок здійснювати продаж товарів, виконання робіт або надання послуг кожному, хто до неї звернеться. Умови публічного договору встановлюються однаковими для всіх споживачів, крім тих, кому за законом надані відповідні пільги [6]. Так, замовник освітніх послуг отримує єдиний для всіх у цьому навчальному закладі обсяг прав та обов'язків, а здобуття освітнього рівня підтверджується державою [5, с. 102].

Договір про надання освітніх послуг можна віднести до договорів, що укладаються вільно, а також його можна віднести до договорів приєднання [7, с. 91].

Відповідно до ст. 634 ЦК України, договором приєднання є договір, умови якого встановлені однією із сторін у формулярах або інших стандартних формах, який може бути укладеним лише шляхом приєднання другої сторони до запропонованого договору в цілому. Друга сторона не може запропонувати свої умови договору [6].

Договір про надання освітніх послуг є договором приєднання, адже замовник (споживач) освітніх послуг приєднується до існуючих правовідносин і погоджується на встановлений для усіх здобувачів освіти рівний обсяг обов'язків та прав [5, с. 105].

Постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 року затверджено Типовий договір про надання освітніх послуг між вищим навчальним закладом і фізичною (юридичною) особою [11], який встановлює форму договору про надання освіти. Розробка таких форм договору повинна сприяти захисту прав особи, яка навчається, зниження ризику порушення її прав, оскільки договори містять всі обов'язкові умови, передбачені законодавством [7, с. 91].

Зважаючи на те, що договір про надання освітніх послуг належить до публічних договорів (вуз зобов'язаний укласти договір, якщо він в змозі надати таку освітню послугу) та договорів приєднання (у контрагентів вузу є лише право приєднатись до запропонованих умов договору в цілому), то особа, яка навчається, приєднується до умов договору [12, с. 214].

За правовим змістом договір про надання освітніх послуг є правочином щодо надання освітніх послуг із відкладеною умовою (попереднім договором, передбаченим ст. 635 ЦК України). Відкладеною умовою у цьому

випадку є успішне проходження конкурсу. Однак, як зауважує О.В. Розгон, на відміну від юридичного змісту попереднього договору, не застосовується положення щодо примушення сторони, яка ухиляється від укладення основного договору до цього укладання та відшкодування збитків [5, с. 105].

Особливістю договору про надання освітніх послуг, на відміну від надання інших послуг, зазначає Л. М. Волчанська, є неможливість гарантування виконавцем досягнення високого результату своєї діяльності, оскільки він (результат) залежить не тільки від виконавця, але від самої особи, яка навчається, від її спроможності, уваги, старання, працелюбності [13, с. 4]. Так, у випадку невідповідності знань, навичок і умінь, встановленим законодавством вимогам, студент може не отримати документ про вищу освіту, а договір про надання освітніх послуг може бути достроково розірваний за ініціативою навчального закладу [14, с. 70].

Сторонами договору про надання освітніх послуг є виконавець та замовник. Відповідно, виконавцем у договорі про надання освітніх послуг є навчальний заклад (юридична особа), зокрема вищий навчальний заклад, що надає освітні послуги. Замовником є фізична особа, котра є споживачем освітньої послуги (особа, що навчатиметься) або інші особи (законні представники здобувача освіти, майбутні роботодавці) [5, с. 104].

Якщо в якості замовника за договором про надання освітніх послуг виступає інша фізична особа або юридична особа, то в даному випадку має місце конструкція договору на користь третьої особи, тобто того, хто навчається (ст. 636 ЦК України) [7, с. 90-91].

Щоб договір як юридичний факт породжував правові наслідки, мають бути: наявність волі двох або більше сторін; певне об'єднання вольової спрямованості сторін (узгодженість волі); спрямованість волі сторін на досягнення певного правового результату (встановлення, зміну або припинення прав та обов'язків). Так, навчальний заклад шляхом оферти пропонує майбутнім контрагентам договір про надання освітніх послуг, у тому числі заздалегідь повідомляє відомості про ліцензію на здійснення освітньої діяльності, сертифікати про акредитацію відповідної спеціальності певного

напрямку тощо, інформує про перелік, правила, процедури, строки та форму вступних випробувань, порядок апеляцій на їх результати. Щодо відповіді на таку пропозицію, то відповідно, акцептом вступника є особисте подання ним заяви про прийом та відповідних документів, письмове підтвердження ознайомлення з умовами вступу і навчання та письмова згода на участь у процедурі допуску до вищої освіти [5, с. 103].

Відтак, укладенню договору про надання освітніх послуг, передують, як правило, ряд юридичних фактів, зокрема до них можна віднести: конкурс (відбір абітурієнтів); укладення договору; видання наказу про зарахування абітурієнта на навчання [10, с. 72].

Відповідно до ч. 1 ст 638 ЦК України, договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору [6]. Щодо істотних умов договору про надання освітніх послуг, то вони містяться у затвердженому Кабінетом Міністрів України Типовому договорі про надання освітніх послуг між вищим навчальним закладом та фізичною (юридичною) особою. До них відносять предмет, форму навчання, місце і строк надання освітньої послуги, обсяг навчального навантаження здобувача вищої освіти, плату за надання освітньої послуги, а також порядок здійснення розрахунків, права та обов'язки сторін, умови розірвання договору та відповідальність сторін [11].

Предметом договору про надання освітніх послуг є освітні послуги. Відповідно до п. 18 ст. 1 Закону України «Про освіту», освітня послуга – комплекс визначених законодавством, освітньою програмою та/або договором дій суб'єкта освітньої діяльності, що мають визначену вартість та спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання [2].

Г.О. Пономаренко пропонує визначити освітні послуги як освітню діяльність, яка фінансується з державного бюджету та за рахунок додаткових джерел фінансування, пов'язана із забезпеченням реалізації конституційних прав людини і громадянина на отримання вищої освіти на платній чи безоплатній основі і яка здатна задовольнити потреби особи, суспільства та держави [15, с. 13].

На думку М.П. Баб'юк, освітня послуга – діяльність навчального закладу, спрямована на задоволення освітніх потреб здобувачів освіти та інших осіб, зокрема на формування певних навичок та вмінь, необхідних для здобуття освіти [10, с. 73].

Н.В. Федорченко зазначає, що, змістом послуг для набуття вищої освіти є дії навчального закладу з передання (поширення) інформації, яка відповідає вимогам (стандартам) встановленим законодавством [12, с. 212].

Поняття «надання освітніх послуг» можна визначити наступним чином: діяльність підприємств, установ, організацій, громадян – суб'єктів господарювання та окремих осіб (викладачів, майстрів, тренерів, вихователів, репетиторів тощо), виконувана для задоволення потреб людей (учнів, вихованців, студентів, аспірантів, докторантів та ін.), роботодавців та держави, інших громадян та суб'єктів господарювання з передачі протягом певного часу або постійно сукупності знань, умінь та навичок, що визначають певний їх рівень або ступінь, інших прав, належних навчальних закладів, не має матеріальної форми, не залежить від характеру результату, на платній чи безоплатній основі, що має цінову визначеність [16, с. 108].

Обсяг, зміст і характер платних освітніх послуг можуть залежати від форми навчання; структури освіти; освітньо-кваліфікаційного рівня; рівня акредитації освітнього закладу; профілю останнього, а також того, який освітньокваліфікаційний рівень (як узагалі, так і з певної спеціальності) вже має той, хто навчається [8, с. 6].

Поряд з предметом договору важливе значення має якість освітніх послуг. Якість освітніх послуг – рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг [2].

Якість освітніх послуг може бути визначено тільки через якість її основних елементів: освітнього процесу і, що не менш важливо, результату навчання. Якість освітнього процесу простежується, наприклад, в організації проведення практики у вищих навчальних закладах, навчально-методичному забезпеченні, управлінні освітнім процесом, професійній діяльності працівників освітніх організацій. Якість результату освітньої діяльності – це наявність в учнів різних знань, умінь, навичок, що відповідають освітнім програмам, запитам самих учнів або інших осіб (роботодавців). Окремі елементи якості освіти представлені законодавством про освіту в рамках інститутів ліцензування, атестації та акредитації [7, с. 92]. Враховуючи вище наведене, навчальний заклад повинен створювати умови для отримання якісної освіти.

Висновки. Проведений аналіз особливостей правового регулювання договору про надання освітніх послуг дає можливість зробити наступні висновки:

- по-перше, основною формою надання освітніх послуг є договірна;

- по-друге, під договором про надання освітніх послуг, на наш погляд, слід розуміти домовленість, згідно з якою одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати освітні послуги, які повинні відповідати державним стандартам освіти та/або домовленості сторін, а замовник зобов'язується споживати надані послуги та оплатити їх виконавцеві, якщо інше не встановлено договором або законом;

- по-третє, закріплення істотних умов договору про надання освітніх послуг в підзаконному нормативно-правовому акті, а не в законі є неправильним, тому слід закріпити їх все ж у Законі України «Про вищу освіту», зважаючи на його значення для широкого кола осіб.

Список використаних джерел:

1. Астахов В.В. Правове регулювання функціонування в Україні вищих закладів освіти, заснованих на недержавній формі власності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Х., 1999. 19 с.
2. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38-39. С. 5. Ст. 380.

3. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 37-38. 2716. Ст. 2004.
4. Про затвердження порядку надання платних послуг державними та комунальними навчальними закладами: Наказ МОН України від 23.07.2010 р. № 736/902/758. Міністерство освіти і науки України. Міністерство економіки України. Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/z1196-10> (дата звернення: 30.10.2019).
5. Розгон О.В. Специфіка договору про надання освітніх послуг у вищому навчальному закладі. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. 2013. № 3. Т. 1. С. 102-105.
6. Цивільний кодекс України: закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-41. Ст. 356.
7. Голоденко І.О. Договір про надання освітніх послуг у цивільному праві України. *Актуальні проблеми приватного права: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті Ю. С. Червоного: (до 90-річчя від дня його народження), м. Одеса, 15 грудня 2017 р.* / ОНУ ім. І.І. Мечникова, ЕПФ, Каф. цивільно-правових дисциплін, Центр дослідження права ім. Савиньї; упоряд. та відп. ред. І.С. Канзафарова, В.М. Зубар. Одеса: Астропринт, 2017. С. 88-94.
8. Карчевський К.А. Платні освітні послуги вищих закладів освіти МВС України: цивільно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Х., 2001. 19 с.
9. Волчанская Л.М. Договор возмездного оказания образовательных услуг: правовое регулирование, понятие и содержание. *Правоведение*. 2002. № 3 (242). С. 265-270.
10. Баб'юк М.П. Цивільно-правова природа договору про надання вищим навчальним закладом освітніх послуг. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2016. Вип. 37. Т. 1. С. 71-705.
11. Про затвердження Типового договору про надання освітніх послуг між вищим навчальним закладом та фізичною (юридичною) особою: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. № 634. / Кабінет міністрів України. *Офіційний вісник України*. 2015. № 70. Ст. 2306.
12. Федорченко Н.В. Зобов'язання про надання освітніх послуг в Україні. *Інновації в юридичній освіті: Всеукраїнська науково-практична конференція до Дня науки, Київ, Національний авіаційний університет, 21 травня 2015 р.: тези доповіді*. К., 2015. Т. II. С. 212-215.
13. Волчанская Л.М. Договор возмездного оказания образовательных услуг в системе высшего профессионального образования: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Волгоград, 2002. 20 с.
14. Федорченко Н.В. Зміст зобов'язань надання послуг з вищої освіти. *Підприємництво, господарство і право*. № 10. 2010. С. 70-73.
15. Пономаренко Г.О. Поняття та особливості освітніх послуг, які надаються державними вищими навчальними закладами. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2009. № 3 (46). С. 6-14.
16. Деревянко Б.В. Щодо визначення понять «надання освітніх послуг» та «надання послуг у сфері освіти». *Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 4 (57). С. 92-109.

References:

1. Astakhov V.V. Pravove rehuliuвання funktsionuvannya v Ukraini vyshchyykh zakladiv osvity, zasnovanykh na nederzhavnii formi vlasnosti: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.03. Kh., 1999. 19 s.
2. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 5 veresnia 2017 r. № 2145-VIII. / Verkhovna Rada Ukrainy. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2017. № 38-39. S. 5. St. 380.
3. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 1 lypnia 2014 r. № 1556-VII. Verkhovna Rada Ukrainy. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2017. № 37-38. 2716. St. 2004.
4. Pro zatverdzhennia poriadkiv nadannia platnykh posluh derzhavnymy ta komunalnymy navchalnymy zakladamy: Nakaz MON Ukrainy vid 23.07.2010 r. № 736/902/758. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy.

Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. Ministerstvo finansiv Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/z1196-10> (data zvernennia: 30.10.2019).

5. Rozghon O.V. Spetsyfika dohovoru pro nadannia osvitnikh posluh u vyshchomu navchalnomu zakladi. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Yurydychni nauky*. 2013. № 3. T. 1. S. 102-105.

6. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2003 r. № 435-IV / Verkhovna Rada Ukrainy. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2003. № 40-41. St. 356.

7. Holodenko I.O. Dohovir pro nadannia osvitnikh posluh u tsyvilnomu pravi Ukrainy. *Aktualni problemy pryvatnoho prava: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf., prysviach. pamiaty Yu. S. Chervonoho: (do 90-richchia vid dnia yoho narodzhennia)*, m. Odesa, 15 hrudnia 2017 r. / ONU im. I.I. Mechnykova, EPF, Kaf. tsyvilno-pravovykh dystsyplin, Tsentr doslidzhennia prava im. Savini; uporiad. ta vidp. red. I.S. Kanzafarova, V.M. Zubar. Odesa: Astroprynt, 2017. S. 88-94.

8. Karchevskiy K.A. Platni osvitni posluhy vyshchych zakladiv osvity MVS Ukrainy: tsyvilno-pravovy aspekt: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.03. Kh., 2001. 19 s.

9. Volchanskaia L.M. Dohovor vozmezdnoho okazanyia obrazovatelnykh usluh: pravovoe rehulyrovanye, poniatye y sodержanye. *Pravovedenye*. 2002. № 3 (242). S. 265-270.

10. Bab'uk M.P. Tsyvilno-pravova pryroda dohovoru pro nadannia vyshchym navchalnym zakladom osvitnikh posluh. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii Pravo*. 2016. Vyp. 37. T. 1. S. 71-705.

11. Pro zatverdzhennia Typovoho dohovoru pro nadannia osvitnikh posluh mizh vyshchym navchalnym zakladom ta fizychnoiu (iurydychnoiu) osoboio: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 19.08.2015 r. № 634. / Kabinet ministriv Ukrainy. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 2015. № 70. St. 2306.

12. Fedorchenko N.V. Zobov'iazannia pro nadannia osvitnikh posluh v Ukraini. Innovatsii v yurydychnii osviti: Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia do Dnia nauky, Kyiv, Natsionalnyi aviatsiyni universytet, 21 travnia 2015 r.: tezy dopovidi. K., 2015. T. II. S. 212-215.

13. Volchanskaia L.M. Dohovor vozmezdnoho okazanyia obrazovatelnykh usluh v systeme vissheho professyonalnoho obrazovanyia: avtoref. dyss. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.03. Volhohrad, 2002. 20 s.

14. Fedorchenko N.V. Zmist zobov'iazan nadannia posluh z vyshchoi osvity. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. № 10. 2010. S. 70-73.

15. Ponomarenko H.O. Poniattia ta osoblyvosti osvitnikh posluh, yaki nadaiutsia derzhavnymy vyshchymy navchalnymy zakladamy. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnykh sprav*. 2009. № 3 (46). S. 6-14.

16. Derevianko B.V. Shchodo vyznachennia poniat “nadannia osvitnikh posluh” ta “nadannia posluh u sferi osvity”. *Visnyk Zaporizkoho yurydychnoho instytutu Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnykh sprav*. 2011. № 4 (57). S. 92-109.